

УДК 37.013.42:[373.2.011.3-058.68]

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/43-2-28>

Оксана КАС'ЯНЕНКО,

orcid.org/0000-0001-6730-447X

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти

Мукачівського державного університету

(Мукачево, Закарпатська область, Україна) kasianenko-oksana@ukr.net

Христина БАРНА,

orcid.org/0000-0002-0555-6062

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти

Мукачівського державного університету

(Мукачево, Закарпатська область, Україна) hr59.barna@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ПЕДАГОГІЧНО ЗАНЕДБАНИМИ ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У роботі досліджено особливості роботи з педагогічно занедбаними дітьми старшого дошкільного віку. Метою статті є питання підготовки майбутніх фахівців дошкільної галузі до роботи з педагогічно занедбаними дітьми. Визначено, що занедбані діти – це важкі діти, на поведінку яких своєчасно не звернули уваги, які випали з «нормального» навчально-виховного процесу, в яких не склались правильні відносини з дорослими, які не знайшли свого місця в колективі й соціально прийнятних способів самоствердження в ньому. Авторами виділено фактори педагогічної занедбаності. Вона виникає в ранньому дитинстві в процесі «неправильного» виховання та неможливості як з об'єктивних, так і з суб'єктивних причин адаптації до умов навколишньої дійсності. Педагогічна занедбаність може бути результатом неправильного розвитку самої дитини, в якій немає необхідних для її віку знань, умінь, навичок. Надано теоретичний аналіз формування педагогічної занедбаності. Констатовано, що для виявлення причин формування педагогічної занедбаності в дітей потрібно докладно проаналізувати соціальні умови їхнього життя. Виокремлено такі передумови дезадаптивного стану дітей старшого дошкільного віку: психофізіологічні; соціально-психологічні. У процесі дослідження авторами виділено дві умови подолання педагогічної занедбаності: педагогічну й психологічну. Проведено аналіз проблем педагогічної занедбаності дітей старшого дошкільного віку й можливості їх розв'язання. З метою усунення недоліків виховного впливу слід застосовувати корекційну роботу, що передбачає насамперед індивідуальний підхід, глибоке знання індивідуальних особливостей важковиховуваних. Автори публікації дійшли такого висновку: корекція життєвої позиції педагогічно занедбаних дітей старшого дошкільного віку передбачає насамперед активне залучення їх до різних видів діяльності (навчально-пізнавальної, трудової, фізичної, творчої), спілкування, де б вони могли виявити себе з найкращого боку, показати свої знання, вміння, прагнення, тобто відчуття успіху повинно стати рушійною силою в організації виховної роботи. Подано перспективи подальших наукових розвідок.

Ключові слова: педагогічна занедбаність, важковиховуваність, психічна адаптація, дезадаптація, соціалізована антисуспільна поведінка.

Oksana KASIANENKO,

orcid.org/0000-0001-6730-447X

Candidate at Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Theory and Methodology of Preschool Education

Mukachevo State University

(Mukachevo, Transcarpathian region, Ukraine) kasianenko-oksana@ukr.net

Christina BARNA,

orcid.org/0000-0002-0555-6062

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Theory and Methodology of Preschool Education

Mukachevo State University

(Mukachevo, Transcarpathian region, Ukraine) hr59.barna@gmail.com

THE PECULIARITIES OF WORK WITH PEDAGOGICALLY LEAVED CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOLERS

The article has examined the peculiarities of work with pedagogically neglected children of older preschool age. The purpose of the article is to prepare future professionals in the industry of preschool education to work with pedagogically

neglected children. It has been determined that neglected children are difficult children whose behavior was not paid attention to in time, who fell out of the "normal" educational process, who did not have the correct relationships with adults who did not find their own place in the team and socially acceptable ways of self-affirmation in it. The factors of pedagogical neglect were singled out by the authors of the article. Neglect occurs in early childhood in the process of "wrong" upbringing and the inability for both objective and subjective reasons to adapt to the surrounding reality. Pedagogical neglect can be the result of improper development of the child himself, who does not have the necessary knowledge, skills, and abilities according to his age. We have given theoretical analysis of the formation of pedagogical neglect. Also it has been stated that identifying the reasons for the formation of pedagogical neglect in children we need to analyze in detail the social conditions of their lives. The authors of the article have distinguished the following preconditions of maladaptive state of children of senior preschool: psychophysiological; socio-psychological. In the process of research, the authors have identified two conditions for overcoming pedagogical neglect: pedagogical and psychological. The analysis of problems of pedagogical neglect of children of senior preschool age and possibilities of their decision has been carried out. In order to eliminate the shortcomings of the educational impact we should use corrective work, which involves an individual approach, a deep knowledge of the individual characteristics of difficult children. The authors of the publication have come to the following conclusion – the correction of the life position of pedagogically neglected older preschoolers involves, first of all, their active involvement in various activities (educational, cognitive, labor, physical, creative), communication, where they could show their best sides, show their knowledge, skills, aspirations, a sense of success should be the driving force in the organization of educational work. We also have presented the prospects for further scientific researches.

Key words: pedagogical neglect, difficult upbringing, mental adaptation, maladaptation, socialized antisocial behavior.

Постановка проблеми. Сучасні соціально-економічні й політичні проблеми в суспільстві, кризові явища, що зумовлюють складне матеріальне становище значної частини населення України, незадовільні житлово-побутові умови, які породжують несприятливий психологічний клімат у багатьох сім'ях, негативно позначаються на вихованні дітей.

У зв'язку зі збільшенням кількості проблемних сімей, зниженням рівня педагогічної освіти батьків, негативним впливом засобів масової комунікації помітне зростання чисельності важковиховуваних, педагогічно занедбаних дітей.

Педагогічна занедбаність визначається як стан, що зумовлений недоліками навчально-виховної роботи з дитиною в сім'ї, дитячих установах. Виходячи із цього, можна сказати, що занедбані діти – це важкі діти, на поведінку яких своєчасно не звернули уваги, які випали з «нормального» навчально-виховного процесу, в яких не склались правильні відносини з дорослими, які не знайшли свого місця в колективі й соціально прийнятних способів самоствердження.

Аналіз досліджень. Питання педагогічної занедбаності й важковиховуваності досліджували М. Алемаскін, В. Баженов, А. Белкін, П. Блонський, Л. Виготський, Л. Зюбін, Б. Кобзар, І. Козубовська, А. Кочетов, І. Литвинов, А. Макаренко, Л. Маленкова, Г. Медведєв, А. Микитіна, В. М'ясищев, І. Невський, В. Обухов, Р. Овчарова, І. Солопенко, В. Сухомлинський та інші. Науковий доробок учених присвячений з'ясуванню причин педагогічної занедбаності; вивченню ранньої діагностики педагогічної занедбаності; психологічним особливостям важковиховуваних дітей; можливостям посилення індивідуального підходу до виховної роботи із цією категорією дітей. Науково-педагогічні дослідження Т. Андро-

шока, Б. Грицюка, І. Кобиляцького, І. Козубовської, Р. Овчарової, І. Огороднікова, Н. Прозорової, В. Рязанцевої, В. Сластьоніна, В. Терещенка, А. Щербакова присвячені психолого-педагогічній підготовці вчителя-вихователя до роботи з важковиховуваними дітьми.

Мета статті. Проблема вдосконалення системи навчання та виховання дітей дошкільного віку нині набуває особливої актуальності, адже недостатньо вивченим є питання підготовки майбутніх фахівців дошкільної галузі до роботи з педагогічно занедбаними дітьми, що підтверджене наявністю низки суперечностей: між посиленими вимогами суспільства щодо якісної підготовки педагогічних працівників до окремих видів діяльності й відсутністю в системі вищої педагогічної освіти об'єктивних умов їх забезпечення; між процесом підготовки студентів у закладах вищої освіти й станом готовності майбутніх вихователів до конкретного виду педагогічної діяльності; між вимогами особистісного, індивідуального підходу до навчання та виховання педагогічно занедбаних дітей і практичною готовністю вихователів до виконання такої функції.

Важливий аналіз питання виникнення педагогічної занедбаності в умовах закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна занедбаність дітей старшого дошкільного віку представляється як складне й багатогранне явище. У психолого-педагогічній науці не існує єдиного пояснення та класифікації сутнісних характеристик, ознак, показників, причин виникнення та розвитку педагогічної занедбаності в дітей старшого дошкільного віку. Проте у своїх дослідженнях педагогічної занедбаності науковці схиляються до того, що вона виникає в ранньому дитинстві в процесі «неправильного» виховання та неможли-

вості як з об'єктивних, так і із суб'єктивних причин адаптації до умов навколишньої дійсності.

Перші ознаки занедбаності можна спостерігати приблизно з трирічного віку, що збігається з початком розвитку самосвідомості дитини та її поведінкою. На початковому етапі занедбаність виявляється лише в поведінці дитини, не зачіпаючи її особистість. Згодом за несприятливих умов розвитку занедбаність поширюється й на особистісний рівень.

Педагогічна занедбаність може бути результатом неправильного розвитку самої дитини, в якій немає необхідних для її віку знань, умінь, навичок. У такому полягає «особиста вина» дитини. Водночас рід не лише в дитині. Дорослі теж є винуватцями в педагогічній занедбаності. Це явище викликається, як показують численні дослідження, неправильними діями з боку батьків, родичів, педагогів, психологів, медиків (див. табл. 1).

Формування педагогічної занедбаності виникає як соціальне явище. На думку науковців, психологічні й біологічні чинники є лише передумовою формування такого явища, як важковихованість. З огляду на такі положення для виявлення причин формування педагогічної занедбаності в дітей потрібно докладно проаналізувати соціальні умови їхнього життя.

Вихованість розглядають як здатність особистості правильно сприймати й засвоювати основні суспільні норми й вимоги, позитивно реагувати на соціально-педагогічні впливи ззовні, готовність до переходу на нові рівні розвитку особистості. Як зазначає А. Капська, однією з передумов появи важковихованості є відставання в розумовому розвитку й фізичні вади (дефекти мовлення, зовнішня непривабливість, наслідки конституційно-соматичного плану). Однак дослідниця зазначає, що всі ці передумови можуть виявитись як важковихованість лише

через систему негативних міжособистісних відносин дитини з оточенням (Капська, 2011: 334).

Дослідники під важковихованістю розуміють педагогічну занедбаність такого рівня, за якого подальший соціальний розвиток дитини відбувається таким чином, що створюються внутрішні передумови для деформованого сприйняття ним соціальних норм, виникає потреба зберегти негативне у своєму духовному світі всупереч соціально-педагогічним впливам. Тобто важковихованість – це не просто несприйнятливність до позитивного соціального досвіду чи нездатність його засвоювати, це стійке небажання засвоювати соціально-педагогічні впливи й адекватно на них реагувати.

Отже, аналіз поглядів учених (З. Зайцевої, Л. Зюбіна, П. Лесгафта, В. Сенька, В. Сухомлинського й інших) на причини педагогічної занедбаності засвідчує, що науковці першопричиною виникнення педагогічної занедбаності виділяють виховне середовище сім'ї. Тому, аналізуючи фактори й обставини, які зумовлюють виникнення педагогічної занедбаності, слід звертати увагу на психологічний мікроклімат сім'ї, оскільки він має вирішальний вплив на формування психічного розвитку дитини, її поведінки, відносини й спілкування з оточенням.

За даними досліджень психологів, формування родинних стосунків, зокрема «батько – дитина», є необхідним компонентом в особистісному становленні дитини, у розвитку досвіду спілкування між людьми. Дитина, яка позбавлена родинного оточення, у психічному й емоційному розвитку відрізняється від дітей, які виховуються в сім'ї. Розвиток дітей-сиріт відрізняється від розвитку дітей, які виховуються в сім'ї. Тривале перебування дитини поза межами сім'ї суттєво змінює її як особистість. Усе це підтверджує той факт, що кожна дитина, яка виховується поза сім'єю, уже є педагогічно занедбаною (Капська, 2011).

Таблиця 1

Причини відхилень у поведінці дітей

Автор	Причини відхилень
В. Сенько	Невміння батьків виховувати дітей, вибирати форми, методи, способи й засоби педагогічного впливу, що, як правило, призводить до виникнення в дітей неправильних уявлень, звичок і потреб; помилки й недоліки сімейного виховання, доповнені неправильними діями педагогів і деякими іншими факторами створюють комплекс негативного впливу, що й спричиняє відхилення в поведінці дитини, сприяють закріпленню негативних якостей у дитини.
П. Лесгафт	Застосування заходів примусу, які принижують гідність дитини, заважають розвитку в неї суто людських якостей; зловживання покараннями пригнічують психіку дитини, не дають їй можливості вільно розвиватися, що призводить до недовіри, заперечення всього доброго, правильного, справжнього.
З. Зайцева	Низький рівень морального розвитку, брак навичок позитивної поведінки у зв'язку з тим, що діти з раннього дитинства не мали потрібного виховання в сім'ї, не навчилися правильно спілкуватися з батьками й дорослими.

Н. Пихтіна педагогічно занедбаних дітей розглядає як таких, в яких під впливом несприятливих соціальних, психолого-педагогічних та інших умов сформувалося негативне ставлення до навчання, соціально цінних норм поведінки, які втратили почуття відповідальності за свої вчинки, зневірилися в собі (Пихтіна, 2012: 376).

Оскільки педагогічна занедбаність призводить до дезадаптації дітей у суспільстві, а науковці стверджують, що її виникнення в старших дошкільників зумовлене неправильною організацією навчально-виховного процесу, то другою причиною педагогічної занедбаності, на думку багатьох, є освітнє середовище (заклад дошкільної освіти й загальноосвітній навальний заклад). Проте під час роботи з педагогічно занедбанними дітьми потрібна посилена виховна діяльність саме в старшому дошкільному віці.

Старший дошкільний вік є етапом інтенсивного психологічного розвитку. Саме в такому віці відбуваються прогресивні зміни у всіх сферах дитини: вдосконалення психофізіологічних функцій; первісне формування етичних інстанцій і моральних почуттів; засвоєння основних правил взаємин між людьми; здатність оцінювати свої вчинки; усвідомлення своєї статевої приналежності; орієнтація в сімейно-родинних відносинах; вміння будувати відносини з дорослими й однолітками; навички самовладання, вміння підпорядкувати себе обставинам, бути цілеспрямованою у своїх бажаннях; розвинена рефлексія тощо.

У цілому, до кінця дошкільного віку дитина становиться особистістю.

Н. Захарова виділяє дитячу адаптацію до закладу дошкільної освіти. У своїй праці «Адаптація дітей до дитсадка» автор описує процес адаптації дитини до закладу дошкільної освіти, де адаптація виявляється для дітей драматичною подією, яка зачіпає всі сфери їх життєдіяльності. Саме в цей час спостерігаються численні прояви неадекватної поведінки, непорозуміння з людьми, які поряд, різні захворювання (Захарова, 2010: 28–29).

Особливого значення процес адаптації набуває в старшому дошкільному віці, коли дитина в досить стислий період повинна опанувати вміння вступати в ігрову взаємодію з незнайомими однолітками; встановлювати соціальні зв'язки з дітьми й дорослим; прилаштовуватися до життя в групі; дотримуватися певних правил, що потребують уміння унормовано поводитися, відстоювати власні думки, позицію тощо (Н. Вагута, О. Кононко, С. Курінна, Т. Піроженко, В. Поліщук). Водночас за даними досліджень Г. Бурменської, наявність дезадаптаційного стану в дітей

старшого дошкільного віку позначається на рівні їх готовності до шкільного навчання.

Соціальна ситуація розвитку старших дошкільників під час влиття в новий соціум ускладнюється руйнуванням динамічного стереотипу, сформованого на попередньому етапі життя. У непідготовленої дитини дотримання нового режиму й ритму життя, виконання нових вимог, обов'язків і функцій провокують виникнення дезадаптації (Т. Богуцька, О. Боделан, Т. Науменко, С. Нечай, Т. Поніманська). У такому випадку пристосування відбувається або шляхом погіршення стану здоров'я (субадаптація), або з виникненням порушень поведінкової та емоційної сфери (дезадаптація) (О. Кононко). Особливістю дезадаптації є її негативний вплив, який відбивається на всіх рівнях функціонування (психофізіологічному, психологічному, соціальному) організму.

На думку психологів, існує два види дезадаптації особистості дитини в старшому дошкільному віці: пізнавальний (характеризується переважно порушенням власне навченості, є наслідком дії двох груп факторів: порушенням інтелекту, уваги, пам'яті, працездатності тощо; порушенням «навчальних навичок: моторики, рахунку, мови) та особистісний (характеризується порушенням процесів соціалізації, які проявляються в обмеженні кола доступних форм міжособистісного спілкування).

З боку соціальної спрямованості розрізняють: соціалізовану антисуспільну поведінку (що характерна для дітей, які не мають яскраво виражених психічних розладів і легко адаптуються до різних соціальних умов через низький морально-вольовий рівень регуляції поведінки) і несоціалізовану агресивну поведінку (спостерігається в дітей із негативним емоційним станом, який є реакцією дитини на напружену, стресову ситуацію або психічну травму чи є наслідком невдалого розв'язання якихось особистих проблем чи труднощів).

Класифікуючи чинники виникнення дитячої дезадаптації, дослідники визначають її фактори, виходячи з її природи, характеру й рівнів вираженості. Зокрема, виділяють патогенну (викликану відхиленнями, патологіями психічного розвитку й нервово-психічними захворюваннями, в основі яких лежать функціонально-органічні ураження центральної нервової системи, психосоціальною й соціальною дезадаптацією дітей), психосоціальною (пов'язану зі статево-віковими й індивідуально-психологічними особливостями дитини, які зумовлюють їх певну нестандартність, важковиховуваність, що вимагає індивідуального педагогічного підходу й в окремих випадках спеціальних психолого-педагогічних корекційних програм, котрі можуть

бути реалізовані в умовах освітніх установ, в тому числі й дошкільного освітнього рівня) і соціальну (проявляється в порушенні норм моралі й права, в асоціальних формах поведінки й деформації системи внутрішньої регуляції, референтних і ціннісних орієнтацій, соціальних установок) дезадаптації.

Можна виокремити такі передумови дезадаптивного стану дітей старшого дошкільного віку: психофізіологічні (слабкий стан здоров'я; затримка нервово-психічного розвитку, мінімальні мозкові дисфункції, низький рівень резервних можливостей організму, порушення формування окремих психічних функцій або груп функцій; низький рівень розвитку мотиваційно-вольової сфери); соціально-психологічні (низький рівень мотивації до майбутнього навчання в загальноосвітньому закладі; низький рівень розвитку навчальних функцій; порушення в розвитку особистості; високий рівень тривожності; порушення довільності поведінки; соціальна незрілість; несприйняття з боку однолітків, неблагополучна сімейна обстановка тощо).

Серед причин виникнення педагогічної занедбаності можна виділити й порушення в процесі спілкування, наприклад, ставлення вихователя до педагогічно занедбанної дитини виявляється здебільшого в принизливих відносинах, які призводить до того, що дошкільник ще більше замикається в собі, а його протест стає демонстративним.

Узагальнюючи причини виникнення педагогічної занедбаності, Р. Овчарова виділяє декілька груп таких причин:

1) низький педагогічний і культурний рівень батьків; неблагополучна сім'я; відсутність чіткої організації життя та діяльності дитини в сім'ї;

порушення єдності вимог до дитини, їх послідовності; негативне ставлення до дитини, приниження її гідності, фізичне покарання, надмірна опіка;

2) незнання педагогами розвитку особистості дитини, умов виховання в сім'ї; недостатність проведення роботи щодо психолого-педагогічної підготовки батьків дітей старшого дошкільного віку; неефективність індивідуальної роботи з усунення відхилень у поведінці, в етичному вихованні й розвитку дітей; некомпетентність педагогів;

3) особливості розвитку дитини: вади в загальному розвитку дитини; генотип; стан здоров'я; психоемоційний стан; внутрішня позиція; рівень активності під час взаємодії з оточенням (Овчарова, 2003: 155–156).

Занедбані діти менше соціально пристосовані. Для них характерні: недовіра, надмірна ображеність, часто спостерігається негативізм, впертість, егоцентризм в їхній поведінці; погана увага, швидка втомлюваність; невпевненість у собі, важка адаптація до нових умов, нестійкий настрій, неадекватна самооцінка. Свій стан вони прагнуть компенсувати агресивністю, схильністю до ризикованих вчинків із метою привернути до себе увагу.

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що більшість учених цілком слушно вбачає головну причину виникнення відхилень у формуванні особистості в несприятливих умовах життя дітей, у відсутності правильних виховних впливів, позитивних прикладів для наслідування.

Систематизувавши й узагальнивши погляди вчених на причини, які є спонукальним чинником виникнення негативної поведінки в дітей, зупинимося на питанні корекційної роботи з педагогічно занедбанними дітьми.

Таблиця 2

Умови подолання педагогічної занедбаності

Загальні умови подолання педагогічної занедбаності	Конкретні (спеціальні) психологічні умови подолання педагогічної занедбаності
комплексний і системний підхід до діагностики та корекції	об'єктивність, запобігання упередженості, виявлення домінуючих тенденцій, вивчення станів і процесів розвитку дитини
урахування вікових, індивідуальних особливостей особистості дитини й соціально-педагогічно-психологічної ситуації її розвитку	діагностика цілісної індивідуальності
професійна компетентність і поділ функцій у процесі діагностики й корекції	єдність вивчення дитини й мікросередовища
опора на позитивне в особистості дитини й орієнтація на гармонійний розвиток	зв'язок і взаємодоповнення психолого-педагогічних методів
єдність і взаємодоповнення психолого-педагогічних методів роботи	валідність, надійність і коректність
співпраця з дитиною	
вивчення дитини в процесі діяльності й спілкуванні	
надання дитині необхідного суспільного простору для найкращого прояву своєї індивідуальності	

Виділяють дві умови подолання педагогічної занедбаності: педагогічну й психологічну (табл. 2). Педагогічні умови розглядаються як система важливих вимог-орієнтирів, дотримання яких забезпечує ефективність та якість функціонування педагогічного процесу. Психологічні умови – методологічні установки, що характеризують закони розвитку психіки (Ткаченко, 2013: 92).

З метою усунення недоліків виховного впливу слід застосовувати корекційну роботу, що передбачає насамперед індивідуальний підхід, глибоке знання індивідуальних особливостей важковиховуваних.

У науковій літературі під соціально-педагогічною корекцією розуміють діяльність спеціалістів, спрямовану на виправлення тих особливостей психологічного, педагогічного, соціального плану, що не відповідають прийнятним у суспільстві нормам поведінки.

З метою корекції порушеної поведінки старших дошкільників необхідно: мотивувати навчально-пізнавальну й ігрову діяльність за допомогою пізнавальних ігор, створювати навчально-пізнавальні ситуації з опорою на життєвий досвід; встановлювати колективно-єдині вимоги організації життя та діяльності дитячого колективу; забезпечити сприятливі умови спілкування та взаємодії в різних ситуаціях на принципах поваги, переконання, розуміння, довіри, співчуття, спонукання, вирішення конфліктної ситуації; використовувати психолого-педагогічний вплив і стимулювання до активності різними засобами, наприклад, поясненням вимогливості, навіюванням, заохоченням тощо; раціоналізувати навчально-виховний процес за умови корекції дисгармонійного розвитку засобами: взаєморозуміння, співчуття, підтягування культурно-освітніх можливостей занедбаних дітей; формувати усвідомлені й дієві мотиви поведінки, що сприятиме подоланню труднощів у спілкуванні; спонукати до ігрової та навчально-пізнавальної мотивації, збагачувати предметне середовище; формувати розумові дії; створювати навчальні ситуації з елементами новизни, зацікавленості, із життєвого досвіду тощо.

Однак перш ніж проводити корекційну роботу із занедбанними дітьми, необхідно знати, що є спо-

нукальним чинником (усвідомленим чи не усвідомленим) до використання певної поведінки. Часто це намагання зняти напругу, розважитися, змінити обстановку. Звичайно, такі порушення зникають, як тільки спалена зайва енергія. Але є і глибші цілі, в основі яких лежить мета стратегії поведінки.

Висновки. Аналіз поглядів вітчизняних і зарубіжних учених дав нам змогу виділити основні причини виникнення педагогічної занедбаності в умовах сім'ї, закладу дошкільної освіти й шкільного середовища й прослідкувати особливості корекційної роботи з дітьми старшого дошкільного віку.

Основними передумовами виникнення педагогічної занедбаності є:

1) спадковість як передумова негативного розвитку особистості;

2) недостатня увага до фізіологічного, розумового й психічного розвитку дитини в сім'ї, зумовлена конфліктами між батьками, поганими побутовими умовами, бездоглядністю, відсутністю єдиних вимог до дитини з боку батьків та інших членів родини;

3) організація навчально-виховного процесу в закладах дошкільної освіти, відсутність індивідуального підходу до дитини, формалізм у навчанні й вихованні, авторитарний стиль спілкування.

Корекція життєвої позиції педагогічно занедбаних дітей старшого дошкільного віку передбачає насамперед активне залучення їх до різних видів діяльності (навчально-пізнавальної, трудової, фізичної, творчої), спілкування, де б вони могли виявити себе з найкращого боку, показати свої знання, вміння, прагнення, тобто відчуття успіху повинно стати рушійною силою в організації виховної роботи. Однак слід зазначити, що успішне залучення занедбаних дітей до різних видів діяльності можливе лише в тісній взаємодії закладу дошкільної освіти й сімейного виховання.

Урахування причин виникнення педагогічної занедбаності й знання особливостей корекційної роботи з дітьми старшого дошкільного віку стане в пригоді вихователю під час організації навчально-виховної роботи з дітьми старшого дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соціальна педагогіка : Підручник. / За ред. А.Й. Капської. 5-те вид. перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 488 с.
2. Захарова Н.М. Адаптація дітей дошкільного віку до сучасного соціального простору : Монографія. Донецьк: вид-во «Ноулідж», 2010. 218 с.
3. Пихтіна Н.П. Профілактика негативних проявів у поведінці дітей : навчальний посібник. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2012. 376 с.
4. Овчарова Р.В. Практическая психология образования : Учебное пособие для студентов психологических факультетов университетов. Москва : Издательский центр «Академия», 2003. 448 с.

5. Ткаченко Н.В. Класифікація методологічних умов подолання педагогічної занедбаності в початковій школі. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки.* 2013. № 2 (6). С. 92.

REFERENCES

1. Kapska A.Y. Sotsialna pedahohika. [Social pedagogy]. Center for Educational Literature, 2011, 488 p. [in Ukrainian].
2. Zakharova N.M. Adaptatsiya ditey doshkil'noho viku do suchasnoho sotsial'noho prostoru. [Adaptation of preschoolers to modern social space]. Monograph. Donetsk: Knowledge Publishing House, 2010, 218 p. [in Ukrainian].
3. Pykhtina N.P. Profilaktyka nehatyvnykh proyaviv u povedintsi ditey. [Prevention of negative manifestations in children's behavior]. Nizhyn, 2012, 376 p. [in Ukrainian].
4. Ovcharova R.V. Prakticheskaya psikhologiya obrazovaniya. [Practical psychology of education]. M.: Publishing Center "Academy", 2003, 448 p. [in Russian].
5. Tkachenko N.V. Klyasyfikatsiya metodolohichnykh umov podolannya pedahohichnoyi zanedbanosti v pochatkoviy shkoli. [Classification of methodological conditions for overcoming pedagogical neglect in primary school]. Dnepropetrovsk, 2013. № 2 (6), pp. 92. [in Ukrainian].